

З проголошенням незалежності в Україні почалося переосмислення всієї політичної системи, визначення нових напрямів політичної побудови суспільства. З огляду на це, створювалися наукові інститути та центри, відкривалися політологічні спеціальності у державних та комерційних вищих навчальних закладах. Підвищений інтерес до політики, вплив якої на всі сторони життя суспільства в сучасних умовах є особливо значним, спричинив зростання не лише політичної складової в засобах масової інформації, а й збільшення випуску книжкових видань з політики та політичних наук. Вони стали необхідною передумовою розуміння ролі політичних інститутів в умовах демократизації суспільства, відслідковування й прогнозування складних політичних процесів, а також необхідною основою становлення та розвитку в Україні політичної культури, освіти та науки.

Сучасні політичні книжкові видання, окрім загальних інформаційних, комунікативних, кумулятивних, пізнавальних завдань, виконують функції формування громадської думки та політичної культури населення, контролю і спостереження за діями суб'єктів влади у суспільстві, політичної соціалізації та розбудови громадянськості.

На жаль, до цього часу у нашій державі не проводилися дослідження, пов'язані з вивченням політичного книговидання. Лише на сторінках «Вісника Книжкової палати» опубліковано низку статей, присвячених відображенню потоку документів з політики та політичних наук у періодичному реферативному журналі «Політика. Політичні науки» [1, 2, 5–7]. Мета нашого дослідження — аналіз стану та тенденцій розвитку ринку політичної книги в Україні впродовж останніх п'яти років.

Тематико-типологічний аналіз випуску книг з політики та політичних наук проводився у процесі вивчення їх потоків за такими інформаційними виданнями: «Літопис книг», «Нові видання України», реферативний журнал «Джерело», каталоги та прайс-листи видавництва.

Аналізуючи політичне книговидання останніх років, спостерігається нерівномірне зростання кількісних показників випуску, особливо щодо накладів. Річний наклад більше півтора мільйона примірників характерний для 2005 р., коли масовими накладками випущено низку популярних видань про події Помаранчевої революції (рис. 1). У 2007 р. порівняно з 2003 р. кількість випущених примірників збільшилася майже у дев'ять разів. Таке зростання, очевидно, слід пов'язувати з численними виданнями, що були складовою передвиборчих кампаній тих політичних партій, які 2007 р. прагнули пройти до Верховної Ради України.

З роками змінювалася питома вага політичної книги у масиві соціально-економічної літератури: за накладками — від 4,9% у 2003 р. до 23,2% у 2007 р., за назвами — від 6,4% у 2003 р. до 5,2% у 2005 р. Більшими накладками видавались у 2007 р. лише релігійна література, а в інші роки — економічна, юридична, історична, філософська. Отже, серед книг, випущених в Україні у 2007 р., практично кожне шосте видання за змістом було політичним.

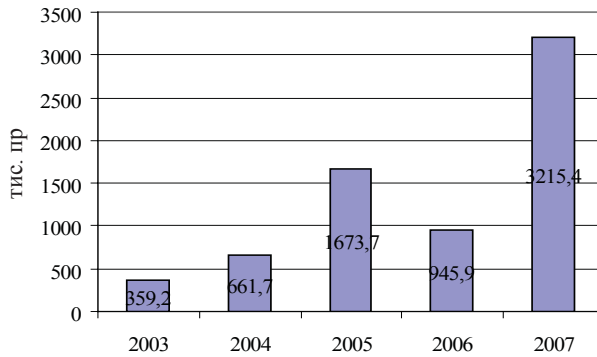

Рис. 1. Випуск книг і брошур з політики та політичних наук в Україні впродовж 2003–2007 рр. за накладом

За назвами, впродовж зазначеного періоду видавалось у середньому 248 книг з політики та політичних наук. 2007 р. побачило світ на 2% менше назв, аніж у 2006 р., але на 15% більше, ніж у 2003 р. (рис. 2).

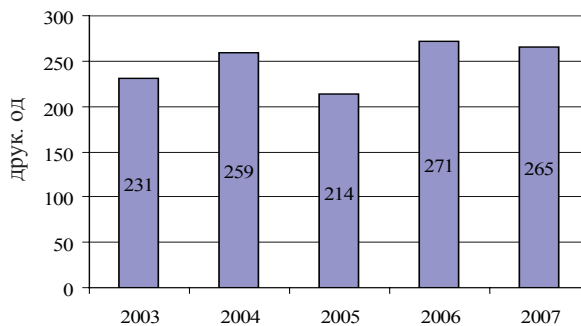

Рис. 2. Випуск книг і брошур з політики та політичних наук в Україні впродовж 2003–2007 рр. за назвами

Пропозицію книг політичної тематики на ринку України формують близько 60 видавництв і видавничих організацій. Серед них жодного, яке б випускало лише видання з політики та політичних наук. Тобто такі видавництва паралельно готують до друку книги й іншої тематики. З-поміж видавництв, які систематично випускають видання з політики та політології, слід назвати «Видавництво імені Олени Теліги», «Смолоскип», «Генеза», «Темпора» з Києва, львівська «Кальварія», «Відродження» з Дрогобича, харківське «Фоліо» тощо. Особливу роль у випуску перекладної політичної книги відіграють також київські видавництва «Основи», «К. І. С.», «Ніка Центр», «Курс», «Таксон», «Скарби», «Дух і літера», львівський «Літопис». Навчальні книги випускають такі видавництва, як «Знання», «Академія», «Ін Юре», «Центр навчальної літератури», «Либідь», «Професіонал» (Київ), «Новий світ» (Львів), «Інжек» (Харків), «Університетська книга» (Суми), Міжрегіональна академія управління персоналом та Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»

і видавничі організації при інших вищих навчальних закладах. Виданням ґрунтовних наукових праць займаються Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса, Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України та інші науково-дослідні установи. На цьому сегменті книжкового ринку працюють також видавництва політичних партій, громадських об'єднань, благодійних фондів. Так, оригінальні політичні серії «Спадщина», «Сучасна думка», «Практикум» випустило видавництво Соціал-демократичної партії України (об'єднаної) «Основні цінності». Час від часу поодинокі політичні книги випускають видавництва «Логос», «Леся», «Знання України», «Нора-Прінт», «Оріяни», «Оптіма», «Астропрінт», «Чорномор'я», «Маяк» (Одеса), «Каменяр», «Астролябія», «Добра справа» (Львів), «Вежа» (Луцьк), «Рута» (Чернівці), «Пороги» (Дніпропетровськ), «Майдан», «Око», «Константа», «Магістр» (Харків) і т. д.

Згідно з статистичними даними, опублікованими Книжковою палатою України у щорічнику «Друк України», більша частина видань означеної тематики, випущених у 2004–2006 рр., як за назвами (58%), так і за накладом (52%) є книгами з політичних наук. Майже третину книжкових видань присвячено внутрішній політиці України (29%; в середньому 319 тис. пр. щорічно). Вони стосуються законодавчої, виконавчої, судової гілок влади, розглядають проблеми побудови громадянського суспільства. Активно українськими видавництвами друкуються книжки з історії та теорії міжнародних відносин, про міжнародне співробітництво України з різними державами, зокрема, про такі актуальні питання, як українсько-російські відносини, європейську та євроатлантичну інтеграцію. Серед масиву політичної літератури зустрічаються також книжки з історії політичної думки.

Найменшою за назвами (6%) є частка видань, що висвітлюють діяльність масових організацій та рухів (за накладом — 12%), а саме професійних спілок, організацій інвалідів або ветеранів, жіночих, молодіжних, дитячих об'єднань, наукових та культурно-просвітницьких товариств.

Розвиток означеного сегмента книжкового ринку тісно пов'язаний з соціально-політичним життям у державі. Ті проблеми, вирішення яких назріло у суспільстві (вступ до ЄС та НАТО, національна політика, міжнаціональні відносини), знаходять своє відображення у книжкових виданнях відповідного змісту й типу.

Одне з пріоритетних місць у масиві політичних книжкових видань займають навчальні видання з політології, випущені у видавництвах «Академія» (автори — В. Антоненко та ін.), «Знання України» (І. Білецька), «Ін Юре» (Л. Герасін та М. Панов), «Либідь» (Ф. Рудич), «Знання» (С. Гелей), «Університетська книга» (В. Холод), «Довіра» (М. Обушний), «Інжек» (О. Кузь), «Новий світ» (В. Піча та ін.) тощо. Це, переважно, колективні авторські праці. Домінують серед них навчальні посібники. Значно менше видається підручників. Більша частина з них перевидавалися (як стереотипно, так і зі змінами та доповненнями). Якість кожної навчальної книги є різною. Автори і видавці

особливу увагу звертають на виклад навчального матеріалу в межах теми, яку починають вступним словом, ключовими поняттями, планом чи логічним порядком викладу, а завершують висновками, запитаннями для самоперевірки. Популярним стало в останні роки подавати термінологічні словники (госарії). Окремі видання насичують додатковими навчально-методичними матеріалами: програмою дисципліни, планами семінарських занять, темами рефератів, іспитовими запитаннями. Основний текст посібників часто поєднують з додатковим та пояснювальним, виділяючи їх шрифтом іншого накреслення та розміру; портретними та схематичними ілюстраціями.

Навчальні книги з політології представлені також практикумами А. Колодій (К. : Ельга, 2003), В. Кирилюка (К. : Комп'ютерпрес, 2003), О. та М. Іщенко (Черкаси : ЧНУ, 2004), В. Бурдяка (Л. : НУ «Львівська політехніка», 2005) та ін. У 2003 р. в київському видавництві «Знання України» побачила світ чотиритомна хрестоматія «Філософія політики» (автор-упорядник — В. Андрущенко), у Європейському університеті — хрестоматія з історії українських політичних партій кінця ХІХ–1917 рр., підготована Б. Корольовим та І. Михальським. У 2004 р. випущено хрестоматію з політології, упорядковану В. Кременем та В. Полуріз (К. : «Альтерпрес»); 2005 р. — хрестоматію «Влада Тьми і Темників» про політичну цензуру (Л.; К.; Х. : ВС «Провіта»). Видаються в Україні, хоча й не потрапляють на загальноукраїнський книжковий ринок, опорні конспекти лекцій, навчально-методичні посібники, збірники тестових завдань тощо.

Навчальними виданнями різних видів охоплено такі спеціальні дисципліни як «Геополітика», «Основи демократії», «Політичні та соціальні технології», «Порівняльні політичні системи сучасності», «Теорія і практика політичного аналізу», «Політика європейської інтеграції», «Партологія», «Громадські об'єднання» тощо. Випущено друком навчальні посібники з політичної географії, історії, філософії, менеджменту, прогнозування, психології, іміджології тощо.

Видають більшу частину навчальних книг на офсетному папері середнім форматом у твердій оправі. Проте трапляються як ззовні неякісні, так і зсередини нечитабельні книги (через нечіткий дрібний шрифт, малий кут розкриття).

Значно рідше в асортименті книгарень можна побачити наукові видання з політики та політології, хоча у репертуарі українських видавництв за назвами вони посідають вагоме місце. Найчисельнішу групу наукових видань формують монографії, що відображають результати дослідницької роботи у сфері наукової та практичної політичної діяльності. У них зазвичай всебічно і повно розкривається певна тема, наприклад, «Європейська інтеграція та демократичний розвиток України: концептуальний аналіз взаємовпливу» (автор — Ф. Барановський; Луганськ: Елтон-2, 2007); «Виклик «Левіафану»: еволюція і перспективи громадянського суспільства» (І. Воронов; К. : Генеза, 2007), «Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії» (А. Кудряченко та ін.; К. : НІСД, 2007); «Порівняльний аналіз політичних

інститутів країн Західної Європи» (А. Романюк; Л. : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007). «Політична участь і демократія: українські реалії» (В. Бортніков; Луцьк: Вежа, 2007); «Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності» (І. Дудко; К. : КНЕУ, 2007); «Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність» (Л. Лойко; К. : Фоліант, 2005); «Українська політична нація: генеза, стан, перспективи» (В. Крисаченко; К. : НІСД, 2003) та ін. Структура таких видань класична для наукових праць: вступ, основна частина, висновки, затекстові чи пострінкові посилання, зрідка коментарі чи примітки, допоміжні покажчики. Наукові монографії видають, як правило, середнім форматом в обкладинці.

В Україні публікують переклади творів класиків світової політології. В останні роки побачили світ українські переклади творів Брюейкера Роджерса «Переобрамлений націоналізм: Статус нації та національного питання у новій Європі» (Л. : Кальварія, 2006), Ентоні Сміта «Нації та націоналізм у глобальну епоху» (К. : Ніка Центр, 2006), Вейна Парсона «Публічна політика» та Збігнева Бжезінського «Україна у геостратегічному контексті» (К. : ВД «КМ Академія», 2006), Марселя Гоше «Демократія проти себе самої» (К. : Укр. центр духовної культури, 2006), Донатела дела Порта та Альберта Венучі «Брудні обладунки: Учасники, ресурси та механізми політичної корупції» (К. : К. І. С., 2006), Мануеля Кастельса та Хманена Пекка «Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель» (К. : Ваклер, 2006) та ін.

Різні аспекти політичного життя в суспільстві доволі часто стають об'єктом розгляду на різноманітних конференціях, круглих столах, матеріали яких публікуються у формі тез доповідей чи матеріалів конференцій. Наприклад, «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України», «Роль еліт у трансформаційному суспільстві», «Україна: національна ідея», «Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи», «Відносини між державою і громадянським суспільством», «Інформатизація та відкритість влади як засоби демократизації суспільства» та ін. Часто їх організаторами та видавцями є вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи, передусім Національний інститут стратегічних досліджень.

Джерелознавчі праці вводять у сучасний науковий обіг документи та матеріали, що тривалий час замовчувалися і не оприлюднювались і лише тепер стають об'єктом історико-політичних досліджень. У джерелознавчих виданнях, окрім власне документів, подаються примітки, коментарі, покажчики та інші складові науково-довідкового апарату. Такі видання знайомлять громадськість з документами про діяльність Організації українських націоналістів та Української повстанської армії.

В останні роки вийшли друком політичні антології. Дві з них підготовлено у Науковому товаристві ім. В. Липинського й опубліковано у видавництві «Смолоскип» у серії «Політичні цінності», а саме «Демократія» (2005) та «Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера» (2006). «Українська державницька ідея: антологія політичного традиціо-

налізму» з'явилась у видавництві Міжрегіональної академії управління персоналом за підтримки Української консервативної партії.

У масиві видань політичної тематики виявлено наукові альманахи, наприклад «Кроки до громадянського суспільства: Концептуальні підходи до розвитку громадянського суспільства в Україні» (К. : Українська академія універсіології, 2004).

Довідкові книги з політики та політології представлені енциклопедичними та термінологічними словниками, словниками-довідниками, довідниками різних обсягів та форматів. 2004 р. на замовлення Державного комітету телебачення та радіомовлення України за Національною програмою випуску соціально значущих книг видано друге, істотно перероблене і доповнене видання «Політичного енциклопедичного словника» (К. : Генеза, 2004). Як зазначається у передмові, словник є «фундаментальним виданням і має на меті дати читачеві якнайширшу й водночас об'єктивну, науково достовірну інформацію у сфері політичного життя, розкрити суть і форми людського виміру, зміст і напрями розвитку політичних інститутів та процесів» [8, с. 3–4]. Більше тисячі термінів та персоналій словника дають доволі широке уявлення про стан і досягнення сучасної світової й вітчизняної політології та про її термінологічний апарат. У його підготовці взяли участь 275 авторів. 2005 р. вийшов друком новий енциклопедичний словник «Політичні партії» (Л. : Астролябія, 2005).

У 2003 р. побачили світ «Словник-довідник політологічних термінів» (Житомир : ЖДПУ, 2003), словник-довідник «Парламентаризм» П. Шляхтуна (К. : Парламентське видавництво, 2003), «Політична географія та геополітика» (К. : НМЦ ВО, 2005). Широкому читацькому загалу адресовано «Довідник виборця: 2006», упорядкований Д. Гореловим (К. : «ЕксОб», 2005).

Популярними в останні роки стали довідники типу «хто є хто», наприклад, «Хто є хто. Партії та політики ХХІ ст.» (К. : Укр. вид. консорціум, 2004), «Хто є хто в Україні: Довідник успішних громадських організацій» (К. : Фонд «Європа ХХІ», 2004), «Хто є хто в молодіжній політиці України» (К. : Українська спілка молодих депутатів, 2004), «Хто є хто в місцевому самоврядуванні України» (К. : К. І. С., 2007).

Серед словникових видань України вирізняється перекладний «Короткий оксфордський політологічний словник», друге видання якого з'явилося друком 2006 р. у видавництві «Основи». Довідково-пошуковий апарат видань такого типу забезпечує швидкий пошук інформації, а стислий виклад — отримання необхідної інформаційної довідки у максимально короткий час.

Виробничо-практичні видання з політики та політології представлені здебільшого практичними посібниками та порадиниками. Більша частина з них стосується виборів. Наприклад, «Посібник для членів дільничних виборчих комісій на виборах 26 березня 2006 року» О. Солдатова (К. : МАУП, 2006). Політичним радникам адресовано книгу Еойна Янга та Лізи Куїнн «Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики» (К. : К. І. С., 2003).

2007 р. опубліковано методичний посібник під назвою «Створення та реєстрація громадських організацій» (Ужгород: Вид-во О. Гаркуші, 2007). Значна частина виробничо-практичних видань відноситься до профспілкового руху.

Офіційні видання, що покликані вводити в дію встановлені у сфері громадського життя норми та вимоги, представлені у репертуарі українських видавництв передусім нормативно-правовими виданнями (закони, постанови, резолюції, статuti, розпорядження відомств та громадських організацій тощо).

Аналізуючи тематичний склад науково-популярних видань за останні роки, можна стверджувати, що найбільше їх про внутрішню та зовнішню політику України. Серед них видання присвячені помаранчевій революції, захисту національних меншин, націоналізму та демократії, українсько-російським відносинам, європейській та євроатлантичній інтеграції України тощо. Такі політичні видання насичені численними документальними ілюстраціями. У 2005 р. видано особливо багато книг популярного характеру, що присвячені помаранчевій революції, під такими назвами: «Хроніка Помаранчевої революції», «Голос Майдану», «Революція Духа» та ін. Такі книжки містять багатий фотоматеріал з Майдану та виділяються серед іншої політичної літератури оранжевими кольорами оправ.

Виходять друком громадсько-політичні видання. За даними Книжкової палати України, щорічно у нашій державі видається в середньому 81 така книга загальним накладом понад 1287,34 тис. пр. До цього виду видань можна віднести перш за все видання творів публіцистичної літератури. Вони відображають актуальні проблеми соціально-політичного життя.

Іноді у книжкових виданнях вміщують публіцистичні твори після опублікування їх у періодичних виданнях — газетах та журналах. Їх перевидають у неперіодичних збірниках або у зібраннях творів їхніх авторів. Так, вибрана політична публіцистика М. Косіва періоду 1990–2006 рр. опублікована Літературною агенцією «Піраміда» у книжковому виданні «Воскресають лиш там, де є могили». Збірник публіцистичних текстів О. Андрійчука видано у київському видавництві «Смолоскип» 2007 р. В останні роки побачили світ публіцистичні твори І. Дзюби, А. Погрібного, В. Горбуліна, С. Трохимчука, С. Злупка, Л. Лук'яненка та ін.

Деякі публіцистичні твори з самого початку створюються й орієнтуються на існування у вигляді неперіодичних видань, наприклад, публіцистичне есе «Час національного пробудження» А. Гальчинського (К. : НІСД, 2004). Київське видавництво «Леся» 2006 р. започаткувало російськомовну серію «Еталон мировой публицистики».

Публіцистика В. Чорновола ввійшла до його десятитомного зібрання творів, підготовленого видавництвом «Смолоскип», М. Грушевського — до серії «Суспільно-політичні твори» 50-томного зібрання творів, випуск якого розпочався 2002 р. у львівському видавництві «Світ», М. Драгоманова — до тритомного видання вибраних праць, перший том якого вийшов 2007 р. у видавництві «Знання України». Уже вдруге видано «Публіцистику» І. Багряного (К. : Смолоскип, 2006), в яку ввійшли його доповіді, статті, памфлети, рефлексії, есе.

Політичне забарвлення має низка листів, спогадів, документальних романів, історико-біографічних нарисів, опублікованих у видавництвах «Темпора», «Смолоскип» (Київ), Літературна агенція «Піраміда», «Каменярь», «Афіша» (Львів), «Нова зоря» (Івано-Франківськ), «Два кольори» (Ужгород) та ін.

Частину політичних видань присвячено видатним (часто суперечливим) громадським та політичним діячам минулого. Побачили світ книги про Зеновія Красівського, Романа Шухевича, Остапа Терлецького, Олену Телігу, Степана Бандеру, Симона Петлюру, Олену Степанівну, Євгена Коновальця, Кирила Осьмака, Володимира Щербицького та ін. Це — видання науково-дослідницького, джерелознавчого, популярного, публіцистичного характеру.

Головними героями книжкових видань в останні роки стали Л. Кучма («Другий президент» Ю. Луканова, «Леонід Кучма на фоні епох» К. Бондаренка), Ю. Тимошенко («Невыполнимый заказ» та «Вбити Юлю» Ю. Рогози, «Монолітне болото або ЗАО БЮТ» Д. Чобота, «Оранжевая принцесса» та «Юля» А. Кокотюхи), а також В. Ющенко, Л. Кравчук, В. Янукович, Ю. Луценко та ін. 2007 р. вийшли друком книги політичного журналіста С. Руденка «Вся Президентська рать» та «Вся Прем'єрська рать» відповідно про оточення Президента України та лідера опозиції у парламенті.

Вирізняються з-поміж інших книг видання мемуарів і біографій політичних діячів, випущені київськими видавництвами «Темпора», «Смолоскип», «Видавництвом ім. Олени Теліги».

Отже, на сучасному книжковому ринку України представлено видання найрізноманітніших типологічних різновидів. Тематика усіх цих видань зумовлена соціально-політичними умовами, які склалися в українському суспільстві, актуальними політичними проблемами, які назріли у державі й потребують негайного вирішення: вступ до Європейського союзу та НАТО, етнічна та мовна політика, національні безпека та інтереси, функціонування державницьких інституцій та їхні владні повноваження, співробітництво з найближчими сусідами, діяльність громадських об'єднань та політичних партій, жіночий, молодіжний та профспілковий рухи тощо.

Споживачі книжкових видань з політики та політичних наук — це науковці, політики, політологи, студенти, фахівці суміжних з політикою галузей. Основна категорія покупців політичної літератури представлена власне особами, які займаються політикою як науковою чи практичною діяльністю. Це — вчителі та викладачі суспільно-політичних дисциплін, політологи, політичні конфліктологи, фахівці зі зв'язків з громадськістю, референти, радники, консультанти у партіях та інших суспільних об'єднаннях, політичні оглядачі, співробітники управліннь внутрішньої політики органів місцевого самоврядування, політологи-аналітики, експерти із суспільно-політичних питань, наукові співробітники голови та їх заступники у виборчих штабах та ін.

Популярну політичну книгу розраховано на найширше коло читачів, але передусім на інтелігенцію — соціальний прошарок суспільства, професійно зайнятий розумовою працею, розвитком та поширенням культури у суспільстві.

Політична публіцистика, зорієнтована на обговорення гостро полемічних питань з метою безпосереднього впливу на громадську думку, може адресуватися масовому читачеві: як службовцям, так і працівникам робітничих професій.

Згідно з результатами проведеного нами у Львові в березні 2008 р. анкетного опитування, 100 покупців політичної книги свідчать, що найбільшим попитом користуються видання, присвячені міжнародним політичним відносинам, а також внутрішній політиці України. 70% опитаних обрали ці два варіанти відповідей. Інтереси 18% респондентів розділилися між виданнями про форми політичних організацій (8%) та про політичні партії України (10%). Зустрічались і власні варіанти відповідей (видання про сепаратизм і міжнародні конфлікти, політична філософія, політична теорія тощо).

Виявилося, що найбільшою популярністю серед опитаних користуються науково-популярні політичні книжки (26%); друге місце (24%) посідають навчальні видання з політології; науковими книгами цікавиться 20% респондентів; 15% — практичними; 7,5% опитаних купляють довідкові видання з політики та політології, 6% — офіційні.

На думку респондентів, на сучасному книжковому ринку бракує нових україномовних видань вітчизняних авторів-політологів, їхніх наукових та популярних праць, нових якісних перекладів на українську мову класиків політичної думки, якісних підручників, ілюстрованих, цікавих книг практичного характеру.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що політична література користується попитом, який на сьогодні повністю не вдається задовольнити. Адже, наприклад, у Львові немає книгарень з достатньо повним та глибоким асортиментом книжкових видань з політики та політології. Їх асортимент обмежується лише поодинокими навчальними виданнями з політології.

У Львові найбільшу кількість політичних видань виявлено у книгарні Наукового товариства ім. Шевченка. Книгарні, як правило, мають кілька полиць політичної літератури. У магазинах таких книготорговельних мереж, як «Літера», «Книжковий супермаркет», де основний акцент робиться на підтримку широкого асортименту літератури, відділи з політичною книгою розташовують у глибині торгового залу поряд з соціологічною. Останніми роками політичні книги можна придбати за посередництва інтернет-книгарень, зокрема «Бамбук», в асортименті якої домінують книги зарубіжних видавництв. Наявні політичні видання також і у віртуальному магазині стаціонарної книгарні «Є». Літературу про відомих політичних діячів минулого й сучасності можна придбати, ставши членом «Клубу сімейного дозвілля». Водночас книжкові видання, випущені на замовлення політичних партій та профінансовані ними, часто поширюються безплатно.

Товарознавчий аналіз політичних книг свідчить про необхідність підвищувати їхню якість і відповідно конкурентоспроможність, надаючи їм тих характеристик, які б вигідно вирізняли з-поміж аналогічних видань і робили зручними у користуванні (мова йде про апарат книги), естетично

привабливими та надійними. Це залежить і від авторів, і від редакційно-видавничих працівників і від поліграфічних підприємств.

Видавництва насамперед визначають тематико-типологічне наповнення ринку політичної книги в Україні. Для того, щоб заплановані до друку книги відповідали інформаційним потребам покупців, необхідно організовувати спільно з книготорговельними підприємствами ґрунтовні маркетингові дослідження означеного сегмента книжкового ринку.

На нашу думку, видавництва повинні ретельно продумувати вибір рукописів до видання, зокрема, залучати до написання книг відомих сучасних українських політологів.

Водночас видавничі підприємства повинні брати участь у формуванні попиту на уже випущені книжкові видання з політики та політичних наук за допомогою різноманітних рекламних засобів: як друкованих, так і електронних. Необхідно повністю використовувати рекламні можливості власних видань з метою інформування споживачів про випущені чи заплановані до друку політичні книги; вживати заходів, спрямованих на формування позитивного іміджу видавництва, авторитетного ставлення до нього та його видань (проведення презентацій, прес-конференцій; розсилання у ЗМІ прес-релізів).

Важливо заохотити до активної реалізації товару гуртові та роздрібні підприємства, забезпечуючи їх безплатними рекламними друкованими матеріалами, надаючи допомогу в оформленні торгового залу (стенду, вітрини).

Для поліпшення функціонування політичних видань на сучасному книжковому ринку книгарям необхідно відслідковувати зміни у соціально-політичному житті держави й регіону, щоб вивчати й передбачати потреби різних соціальних, професійних й інших груп покупців у політичній літературі в конкретному районі обслуговування. На нашу думку, зараз на часі створення повноцінних відділів політичної літератури у межах найбільших книгарень обласних міст, такий відділ з достатньо повним і глибоким асортиментом мав би відображати існуючу на ринку пропозицію політичних видань, відповідно до реальних потреб конкретного регіону. У столиці можливе створення спеціалізованої (або профільної) книгарні політичної літератури.

При замовленні політичних видань, слід враховувати їх призначення, тематику, актуальність інформації, новизну, естетичні та ергономічні характеристики, авторитет (популярність) автора та імідж видавця. Водночас під час викладки книжкової продукції використовувати принципи мерчандайзингу у відділах політичної літератури та довколокасових зонах.

З метою стимулювання збуту використовувати короткочасні спонукальні заходи заохочення споживачів до купівлі шляхом зниження ціни на книги за умови придбання кількох друкованих одиниць, або постійних купівель на певну суму, з нагоди різних знаменних та пам'ятних дат і з урахуванням стадії життєвого циклу, на якій перебуває конкретний товар.

Дослідники продовжують теоретичні розробки типології книжкових видань, наприклад, визначення необхідності виокремлення за цільовим призначенням і характером інформації як окремого виду громадсько-політичних

видань, або пошуку для означеної групи книг точнішого терміна-відповідника. Визначення чітких типологічних орієнтирів дозволить авторам та видавництвам випускати книги з необхідними для виконання функціонального навантаження характеристиками.

Проблемою теоретичного книгознавства має стати чітке визначення місця і ролі політичної книги як особливого засобу соціальної комунікації. Адже, змістовна і матеріальна форми книжкового видання не лише забезпечують його спроможність конкурувати з пресою, радіо і телебаченням, електронними комп'ютерними мережами, а й посідати пріоритетні позиції у забезпеченні інформаційних потреб споживачів у межах їх наукової, навчальної, практичної чи іншої діяльності.

1. Вівчарик М. Аспекти зовнішньої політики в реферативному журналі Книжкової палати України «Політика. Політичні науки» / М. Вівчарик // Вісн. Книжк. палати. — 2003. — № 6. — С. 5–6. 2. Вівчарик М. Український реферативний журнал «Політика. Політичні науки» в системі інформаційного забезпечення державотворчого поступу України / М. Вівчарик, Л. Кочубей // Вісн. Книжк. палати. — 1998. — № 4. — С. 16–18. 3. Друк України: [статист. зб.]. — К.: Книжк. палата України, 2004–2008. 4. Кокотюха А. Політичне читиво в Україні: бізнес чи «джинса»? [Електронний варіант] / А. Кокотюха // Режим доступу: <http://www.proua.com/analytic>. 5. Кочубей Л. О. До проблеми створення реферативного журналу України «Політика» / Л. О. Кочубей // Вісн. Книжк. палати. — 1997. — № 9. — С. 20–23. 6. Кочубей Л. О. Реферативний журнал України «Політика. Політичні науки»: основні концептуальні положення / Л. О. Кочубей — К.: Книжк. палата України, 1998. — 15 с. 7. Мусієнко Г. Справжні та примарні пріоритети політиків і політичної думки України / Г. Мусієнко // Вісн. Книжк. палати. — 2003. — № 2. — С. 31–33. 8. Політологічний енциклопедичний словник / [упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. — Вид. 2-е доповн. і перероб. — К.: Генеза, 2004. — 736 с.

РЫНОК ПОЛИТИЧЕСКОЙ КНИГИ В УКРАИНЕ (2003–2007 гг.): СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ, ТЕМАТИКО- ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ ДОМИНАНТЫ

Проанализирована динамика развития политического книгоиздания в Украине на протяжении 2003–2007 гг. Выявлено основное издательство, которое выпускает книги из политики и политических наук. Охарактеризовано типовидовое разнообразие изданий, представленных на современном книжном рынке Украины. Определены категории покупателей политических книг и основные каналы их распространения.

MARKET OF POLITICAL BOOK IN UKRAINE (2003–2007): STATE AND TENDENCIES OF DEVELOPMENT, THEMATICO-TIPOLOGICHNI DOMINANTS

The dynamics of political book printing development in Ukraine during years 2003–2007 was analysed. The main publishing houses, which publish books on politics and political sciences, were revealed. Typical variety of publications, represented on modern books' market of Ukraine, was characterized. Categories of political books' customers and main channels of their circulation were determined.

Стаття надійшла 10.11.08

УДК 655.418(477.86)

В. Карий*Видавничо-друкарська фірма «ПрутПринт»***ВИДАВНИЧИЙ ПРОЕКТ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОГРАМИ
КНИГОВИДАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Розглядаються актуальні питання програми книговидання, яка формує Видавничий проєкт «Скрижалі вічності», що є складовою ланкою видавничого процесу фірми.

Немає нічого приємнішого для видавця, ніж видавати гарні та потрібні читачеві книжки. Тримати в руках новий примірник, що пахне друкарською фарбою, перегортати сторінки з ілюстраціями, ще раз перечитувати найкращі фрагменти — це справжнє задоволення.

Однак, щоб відчуття у видавців і, насамперед, у читачів були позитивні, видавцям необхідно працювати наполегливо і цілеспрямовано. Розуміючи важливість таких завдань, і відповідно до цього, ми організуємо свою діяльність.

Наш край — Покуття здавна славиться своєю історією, чудовими архітектурними пам'ятками, багатими літературними й мистецькими традиціями, розвиненою освітою, наукою і культурою, щедрою природою й талановитими людьми.

Сьогодні, в час, коли відбувається повернення до джерел народного буття, традицій і звичаїв, історичного минулого, постає завдання більш об'єктивно й повно ознайомити широкий загал з культурними надбаннями цього чудового куточка Галичини.

Нова хвиля читацького попиту посприяла розвитку літератури про свій рідний край, яку не тільки читають, але й опрацьовують вчителі для проведення уроків з літератури, історії, народознавства.

На жаль, справжню історію України та її окремих регіонів ще донедавна неможливо було описати. Дозволялося відображати лише «зореносні досягнення» у «єдиній сім'ї братніх народів». Такий підхід не збігався з дійсністю, яку важко було увігнати у тісні рамки радянської ідеології.

Варто наголосити, що при цьому не відкриється нічого нового для справжніх видавців чи видавництв із обласних центрів або великих міст. Трохи складніше нам: видавнича фірма розташована у районному центрі сільськогосподарського і передкарпатського регіону. Та й поруч потужні видавничі організації Івано-Франківська, Чернівців, Коломиї. Однак, незважаючи на це, край збагачений творчими людьми, які намагаються правдиво подати веселі й трагічні сторінки минулого, а також зафіксувати трудові й творчі здобутки краян сьогодення.

На нашій фірмі, що налічує до 20 працівників, які володіють певними знаннями і досвідом видавничо-поліграфічної діяльності. Для здійснення редакційного етапу залучаються редактори залежно від виду видань; над виробничим етапом редакційно-видавничого процесу працює відділення підготовки і виготовлення форм, друкарське і палітурне відділення. Художнє оформлення